

Nederlandse Vereniging
voor Raadsleden

Raadslid als Goede Voorbeeld

*Verantwoordingsrapportage uitvoering project over omgangsvormen in
de gemeenteraad (2024)*

Postbus 30435
2500 GK Den Haag
(070) 37 38 195
info@raadsleden.nl

Inhoud

Projectomschrijving.....	3
Uitgevoerde activiteiten	4
29 Augustus: Vragen bestuursleden van de vereniging.....	4
18 september: Commissie Openbaar bestuur; Nederlandse Vereniging van Griffiers	5
29 Oktober: Kwalitatief onderzoek onder burgemeesters	5
20 en 21 November: Raadslid als goede voorbeeld	6
Nieuwsberichten	7
Aanbevelingen & Uitkomsten	8
Stijltips voor raadsleden	9

Projectomschrijving

Een raadslid is lid van de gemeenteraad, het hoogste bestuursorgaan van de gemeente. Uit onderzoek (Hard naar het college, zacht naar de samenleving)ⁱ weten we dat raadsleden het raadswerk vanuit diverse rollen vervullen: persoonlijke invalshoek, lid van een fractie, lid van coalitie of oppositie en lid van de raad. Als lid van de raad mag van raadsleden worden verwacht dat zij een voorbeeld zijn hoe en op welke wijze het debat in de gemeente wordt gevoerd en welke omgangsvormen daarbij horen. Houding en gedrag zijn daarbij de sleutelwoorden uit het basisopleidingsprogramma van raadsleden. Het gesprek heeft zich toegelegd op de verschillende rollen van het raadslid en hun verhouding met andere organen van het gemeentelijk bestuur.

Centraal hierin staan vier subthema's:

- Kwaliteit van het gesprek van de raad en de onderlinge relaties
- De mogelijkheid tot het aanspreken van collega's
- Functie van de burgemeester
- Rol sociale media

Met het project 'Raadslid als Goede voorbeeld' hebben wij in 2024 een drietal gesprekken georganiseerd met raadsleden en griffiers over hoe houding en gedrag kan bijdragen aan het gezag van de raad. Daarbij is toegelegd op de omgangsvormen tussen raadsleden. Naast raadsleden hebben wij ook informatie opgehaald bij de burgemeesters die raadsleden bijstaan in het handhaven en voorbereiden van de raadsvergadering.

De projectomschrijving was om bijeenkomsten voor raadsleden, eventueel specifiek met griffiers en burgemeesters, te organiseren en een rapportage op te stellen met goede voorbeelden, tips en aanbevelingen voor de houding en gedrag van een voorbeeldig raadslid.

Wij hebben dit project uitgevoerd uit het idee dat de raad tezamen het algemeen belang voorop moet stellen en slechte omgangsvormen hier aan af doen. Het personaliseren van de politiek kan er voor zorgen dat de gemeenteraad in aanzien verlaagt. Dit zowel door slechts specifieke belangen voor ogen te nemen waarbij een ander een tegenstander wordt of het onnodig afrekenen van mederaadsleden of wethouders.

De Nederlandse Vereniging voor Raadsleden heeft dit project uitgevoerd in afstemming met de Vereniging van Griffiers en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters.

Uitgevoerde activiteiten

Raadslid als Goede Voorbeeld is gebaseerd op gevoerde gesprekken en gestelde vragen aan raadsleden, burgemeesters en griffiers vanuit hun rol in de raadsvergadering. Hieronder een beschrijving van de aparte activiteiten die zijn ondernomen in het kader van dit project.

29 Augustus: Vragen bestuursleden van de vereniging

Ter inspiratie en aftrap van het programma hebben wij onze bestuursleden, die allemaal raadslid zijn, vier vragen voorgelegd om inzicht te krijgen waar we ons op moeten toeleggen en waar zij mee geconfronteerd worden als raadsleden. De gestelde vragen waren:

1. Als vereniging zetten wij in onze belangenbehartiging over rol- en rechtspositie in op de rechten van het raadslid. Welk belang en welke aandacht moeten wij geven aan de plichten voor raad en raadsleden en welke plichten zijn dat volgens jou?

De bestuursleden erkenden dat een raadslid de plicht heeft om betrokken te zijn en zijn taken als raadslid (controleren, kaderstellen en vertegenwoordigen) moet uitvoeren. Dit geldt ook voor de tijdsinvestering en het minimum aantal keren aanwezig zijn op raadsvergaderingen. Ook werd integriteit benoemd in de context van het naleven van wet- en regelgeving, maar ook het snijvlak tussen ombudspolitiek en het opkomen voor (eigen)belang. Alsmede werd een oprecht welwillende houding ten opzichte van andere raadsleden genoemd.

2. Op welke drie punten dient een raadslid als lid van het hoogste bestuursorgaan in de lokale democratie het goede voorbeeld te geven?

De drie belangrijkste punten die genoemd werden hingen hier mee samen. Dit waren integer handelen, open staan voor dialoog en juiste omgangsvormen.

3. De omgangsvormen en de wijze van debatteren in de Tweede kamer wordt steeds vaker genoemd als negatief voorbeeld voor hoe we in de raad met elkaar omgaan. Hebben wij op het punt van de omgangsvormen een eigen verantwoordelijkheid als raadslid of raad, zo ja, wat en hoe dan?

Deze vraag werd unaniem beantwoord met het idee dat je als raadslid een voorbeeldfunctie hebt in de wijze van debat. Hierbij is het van belang je politieke tegenstanders met wederzijds respect te benaderen en vooral op de inhoud te sturen. Emotie mag, maar moet wel binnen de perken gehouden worden en zich richten op de inhoud.

4. De voorzitter van de raad is belast met de uitvoering van het reglement van orde. Heeft de voorzitter van de raad als het gaat om het goede voorbeeld te geven door de raad aan de lokale samenleving ook een rol, en zo ja, welke rol is dat dan?

De raadsvoorzitter heeft inderdaad een speciale rol in het handhaven van de omgangsvormen in de raad. Dit doet hij door het reglement van orde te bewaken, het te bespreken en raadsleden te corrigeren indien ze over de schreef gaan en het gesprek hierover te starten. Daarbij werd er wel door een lid de kanttekening geplaatst dat dit niet moet leiden tot een situatie waar omgangsvormen gebruikt worden om kritische raadsleden de mond te snoeren.

Met deze kennis op zak is er meer richting gegeven aan het project door omgangsvormen centraal te stellen. De reden hiervoor is dat integriteit een zeer casusafhankelijk en persoonsgebonden onderwerp is. Omgangsvormen zijn hanteerbaar in enkele stijlregels en vaak een collectiever proces.

18 september: Commissie Openbaar bestuur; Nederlandse Vereniging van Griffiers

De griffier is een goede partner om de omgangsvormen van de raad mee te bespreken. Als orgaan is de griffier wel in dienst van de raad, echter hij maakt geen deel uit van de raad. Tevens is hij betrokken bij de voorbereiding van de raadsvergadering. Hierdoor is de griffier een betrokken toeschouwer op het functioneren. De Commissie Openbaar bestuur van de Vereniging van Griffiers bestaat uit een tiental griffiers. Met hen is tijdens een bijeenkomst in Zeist het gesprek gevoerd over hoe en op welke wijze de raad het goede voorbeeld kan geven en wat daarbij van belang is. In deze vergadering waren ze openhartig over goede en slechte voorbeelden uit hun gemeente.

29 Oktober: Kwalitatief onderzoek onder burgemeesters

We hebben een klein onderzoek gedaan naar de mening van burgemeesters en hun blik op hun rol in het behouden van goede omgangsvormen in de gemeenteraad. Een vragenlijst van vier vragen is verstuurd naar zestien burgemeesters in het land. We hebben dit uitgevoerd in samenwerking met het Nederlands Genootschap van Burgemeesters. Acht burgemeesters waarvan twee uit 100.000+-gemeenten, drie uit gemeenten met minder dan 35.000 inwoners en drie uit gemeenten tussen de 60.000 en 35.000 inwoners hebben gereageerd, op basis van anonimiteit.

Dit waren de volgende vier vragen:

1. Geeft uw raad het goede voorbeeld wanneer het gaat om de omgangsvormen en het voeren van het democratisch gesprek?
2. Is bij het voeren van het gesprek de inhoud leidend, of gaat het vooral over de persoon? En welke rol is daarbij voor u weggelegd?
3. Voelt u zich als voorzitter van de raad gesteund in het handhaven van het reglement van orde door de raad?
4. Heerst er in uw raad een aanspreekcultuur over omgangsvormen? Welke manieren hebben raadsleden in uw gemeente om dit aan te kaarten?

Uit het onderzoek met de burgemeesters bleek dat het goed was gesteld met de omgangsvormen in de acht gemeenten waar deze burgemeesters actief waren. Er waren burgemeesters die complimenten uitdeelden, anderen zeiden dat het over het algemeen goed ging. Opvallend was dat drie voorzitters aangaven dat de grenzen hiervan op sociale media en in schriftelijke vragen nog wel eens opgezocht werden. De inhoud is hierbij over het algemeen leidend. Daarbij werd er ook toegeleefd op de aanspreekcultuur. Alle burgemeesters stellen dat deze is ontwikkeld en voornamelijk in het presidium wordt gevoerd en dat fractievoorzitters zich hier vaak medeverantwoordelijk voor voelen.

De antwoorden waren, doordat ze schriftelijk zijn gesteld, over het algemeen relatief kort. Echter van deze kleine steekproef kwam wel een over het algemeen positief beeld van de omgangsvormen in de gemeenteraden naar voren.

20 en 21 November: Raadslid als goede voorbeeld

Het project raadslid als goede voorbeeld had als doel het organiseren van bijeenkomsten voor raadsleden, eventueel specifiek met griffiers en burgemeesters.

De Nederlandse Vereniging voor Raadsleden heeft daartoe twee bijeenkomsten georganiseerd die open stonden voor raadsleden, griffiers en burgemeesters om het gesprek te voeren over de rol van de raad als goede voorbeeld. De bijeenkomsten zijn gehouden in Tilburg (20 november 2024) en Deventer (21 november 2024).

Er zijn twee gesprekken van anderhalf uur gevoerd over de verschillende aspecten van het raadslidmaatschap en omgangsvormen. Hierin stonden de volgende vragen centraal:

1. Wat voor voorbeeld heeft een raadslid?
2. Noem een goed en slecht voorbeeld
3. Waar houd je rekening mee? (doelend op hun eigen inbreng)

In het tweede deel van het gesprek ging het vooral over prikkelende stellingen over hun ervaringen als raadslid. Deze waren:

1. In mijn raad wordt het debat goed en constructief gevoerd
2. De burgemeester moet ingrijpen wanneer omgangsvormen in het gedrang komen
3. Ik kan mijn collegeraadsleden aanspreken op hun inbreng
4. Omgangsvormen in de raad gelden ook op sociale media

Afsluitend werd er nog een concrete vraag gesteld hoe zij denken dat het beter kan.

Bijeenkomst Tilburg 20 november

Agenda: <https://www.raadsleden.nl/actueel/agenda/raadslid-als-goede-voorbeeld-tilburg/date/586/2024-11-20>

De bijeenkomst in Tilburg had zes aanmeldingen. Hiervan waren vier raadsleden aanwezig uit de gemeenten Barendrecht, Gilze-Rijen, Hilvarenbeek en Waalwijk en twee medewerkers van de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden. Alhoewel het een klein clubje was, kwam er een constructief en goed gesprek uit voort waar veel thema's werden aangehaald die meegenomen zijn in deze analyse.

Uit het evaluatieformulier werd gemiddeld een acht gegeven en gaven de raadsleden aan dat het hun unaniem inzicht heeft gegeven in de omgangsvormen van andere raden en raadsleden.

Daarbij gaven twee deelnemers aan dat er ook handvatten zijn gegeven om omgangsvormen in de raad aan te kaarten en stelden twee dat het hen bewust heeft gemaakt van de voorbeeldfunctie van de raad. Een raadslid gaf aan meer verdieping te willen hebben op het snijvlak van integriteit en integritisme (waarbij alles snel wordt gezien als een integriteitsschending).

Bijeenkomst Deventer 21 november

Agenda: <https://www.raadsleden.nl/actueel/agenda/raadslid-als-goede-voorbeeld/date/585/2024-11-21>

De bijeenkomst in Deventer had vier aanmeldingen uit drie gemeenten: Deventer, Lochem en Raalte. De uiteindelijke opkomst was slechts een raadslid en een griffier uit Deventer. Er was ook een medewerker van de Nederlandse Vereniging voor Raadsleden aanwezig. De lage hoeveelheid aanmeldingen was geen probleem aangezien een kleinere groep vaak leidt tot meer detail in het verhaal. Vanwege de lage opkomst is er geen evaluatieformulier uitgedeeld omdat deze weinig representatief zou zijn.

Algemene evaluatie

De bijeenkomsten in Tilburg en Deventer zijn ondanks een proactieve wervingscampagne matig bezocht. Dit kwam hoogstwaarschijnlijk door de drukke raadsperiode waarbij veel begrotingen werden behandeld. Daarbij was de bijeenkomst vooral gericht op het halen van informatie en samen het gesprek aangaan, dit kan wellicht hebben gezorgd voor een lagere opkomst ten opzichte van onze trainingen. Omdat er geen directe vaardigheid wordt geleerd, kan het zijn dat raadsleden een grotere drempel ervaren om te komen.

Nieuwsberichten

In het kader van het project is er een tweetal berichten gepubliceerd over omgangsvormen in de raad en zal een derde volgen als afronding van het geheel.

‘Gemeenteraad gebaat bij gezagsvolle raadsvoorzitter’ 23-9-2024 :

<https://www.raadsleden.nl/actueel/nieuws/gemeenteraad-gebaat-bij-gezagsvolle-raadsvoorzitter/>

‘Samenwerken aan goede omgangsvormen in de raad’ 12-11-2024 :

[Samenwerken aan goede omgangsvormen in de raad | Nederlandse Vereniging voor Raadsleden](#)

Aanbevelingen & Uitkomsten

Aanbevelingen

Vanuit de gesprekken hebben we ons toegelegd op goede én slechte voorbeelden te benoemen. Hieruit zijn veelgebruikte middelen om goede omgangsvormen te stimuleren.

- Organiseer reflectie en aanspraak (in het presidium)

Een veelgehoorde aanbeveling vanuit burgemeesters, griffiers en raadsleden is om met het presidium goed te reflecteren op de raadsvergaderingen. Dit ventiel zorgt er voor dat frustraties over de inbreng van een andere fractie geuit kunnen worden buiten de publieke tribune en andere fracties kunnen normeren wat zij wenselijk achten. Daarbij kan de raadsvoorzitter hier telkens afstemmen wat er speelt.

- Organiseer partij-overstijgende bijeenkomsten

Goede omgangsvormen zijn geworteld in goede onderlinge verhoudingen. Het organiseren van bijeenkomsten tussen raadsleden, zoals na de vergadering een drankje of vooraf een diner, kan helpen zodat iedereen de mens achter de lokale politicus te zien krijgt. Daarnaast kan een goed voorbeeld uitgedragen worden door samen met de raad de straat op te gaan of werkbezoeken af te leggen. Hierdoor kan de raad los van verdeeldheid ook het overstijgende belang uitstralen.

- Organiseer een goede introductie voor de raad

Bespreek omgangsvormen en de lokale invulling daarvan vroegtijdig en introduceer deze proactief bij een nieuwe raadsperiode. Hierbij benadrukt men de noodzaak van goede omgangsvormen en worden nieuwe raadsleden en fracties geïntroduceerd met de huidige geldende normen. Dit kan later conflict voorkomen, zeker in een tijd waar raadsleden vaak minder lang zitten.

Uitkomsten

- Dreiging zit in een klein hoekje

Goede omgangsvormen onderhouden is essentieel. Echter zijn er gezette tijden waarop omgangsvormen kunnen ontsporen. Politieke punten die hoog op de agenda staan, een ja of nee vereisen en bij de burger als zeer relevant wordt ervaren, kunnen leiden tot een gespannen sfeer in de raad. De media kan hier aanjagen aangezien er minder verslag van de gemeenteraad wordt gedaan door het verkleinen of verdwijnen van lokale verslaggeving. Het is goed om je bewust te zijn van deze spanning en ondanks de druk de omgangsvormen goed in de gaten te houden.

- Burgemeester wordt vaak gesteund

De raadsvoorzitter wordt over het algemeen gesteund door de raadsleden bleek uit de gesprekken en vragen die we stelden. Zij achtten hun raadsvoorzitter competent in het ingrijpen in de vergadering en deden dit over het algemeen subtiel en al vroeg in het proces. Ondanks deze realiteit waren er griffiers en raadsleden die stelden dat er soms een discrepantie is tussen inbreng van de coalitie en oppositie. Doordat de burgemeester niet geheel onafhankelijk is van zijn raad, voor bijvoorbeeld herbenoeming, bleef dit argument een die wel werd geobserveerd maar vaak voor lief wordt genomen.

- Strakke Coalitie/Oppositieverhoudingen

Sterke coalitie- en oppositieverhouding kunnen de wil tot samenwerking frustreren. Zeker bij oppositiepartijen kan het moeilijk zijn om vier jaar lang slechts langs de zijlijn te staan en niet soms een coalitiepartij mee te krijgen voor één van zijn voorstellen. Daarbij kan het er ook voor zorgen dat voorstellen niet op hun argumentatie maar slechts op hun welgevalligheid worden beoordeeld. Hierdoor kan wederzijds inlevingsvermogen afbrokkelen.

- Nieuwkomer in de raad

Bij een nieuwkomer in de raad kunnen slechtere omgangsvormen in twee manieren veranderen. Ten eerste zit dat in het feit dat de nieuwkomer de cultuur en wijze van de raad nog niet kent, of deze ter discussie stelt door het hanteren van nieuwe omgangsvormen. Deze hoeven niet noodzakelijk slecht te zijn maar kunnen voor onwennigheid zorgen. Anderzijds kan er ook een niet-tolerante houding vanuit gevestigde partijen optreden waarbij nieuwe politieke thema's of prioriteiten als overbodig worden beschouwd of niet relevant, wat weer wrevel kan creëren bij de nieuwe partij.

- Goede wethouder

Een goede wethouder kan een dempende werking hebben op onderlinge verhoudingen. Door toegankelijk te zijn voor zowel oppositie- als coalitiepartijen en schriftelijk al veel zaken afgehandeld en duidelijk beargumenteerd te hebben, kan het debat inhoudelijk worden vernauwd zonder af te doen aan de mogelijkheid tot inspraak. De betere voorbereiding creëert dan inhoudelijker debat dat korter gevoerd kan worden. Daarbij kan de wethouder het debat goed uitlichten door in zijn betoog al meerdere afwegingen besproken te hebben.

- Senior-raadsleden, brandmuur of erfenis

Oudere raadsleden zijn een tweesnijdend zwaard, aan de ene kant kunnen ze een ondersteuning van de raadsvoorzitter zijn en helpen omgangsvormen te normeren en als voorbeeld te dienen voor nieuwe raadsleden. Aan de andere kant kan het een erfenis zijn van een slechte raadscultuur, vernieuwing is hierbij goed maar doordat ze lang in een slechte raadscultuur zitten kunnen ze oud zeer ophalen.

- Rol sociale media

De sociale media zijn een (relatief) nieuw terrein waar omgangsvormen soms kunnen vervagen en er minder toezicht op is. De kans tot escalatie is hier groter en het waarheidsgehalte of de nuance kan hier terugvallen. Echter is bij een goede aanspreekcultuur het mogelijk om het gesprek hier over te voeren en eventueel te rectificeren.

Stijltips voor raadsleden

- Speel op de inhoud niet op de man

Door het over de inhoud te hebben, maak je het debat niet te persoonlijk en voorkom je dat je in het heetst van de strijd de persoonlijke relaties schaadt ondanks je betrokkenheid bij de zaak. Deze werd het vaakst aangehaald door raadsleden als voorbeeld van slechte omgangsvormen.

- Houd het op de feiten

Het is goed om onderwerpen tastbaar te maken, echter kan het gebruik van overdrijvingen en sterk aangezette metaforen kwaad bloed zetten en geen recht doen aan de grootte van het onderwerp op tafel of de ander ridiculiseren. Door hier van af te zien houd je een betere afstand tot het onderwerp en kun je meer tot de inhoud komen.

- Kijk uit met humor

Humor is tweeledig, het kan afkoelend werken door te dwingen tot zelfreflectie en het onderwerp op tafel niet te groot maken, een goede raadsvoorzitter kan dit gebruiken. Tegelijkertijd kan humor ook ingezet worden om een karikatuur van de ander te maken of dingen te bagatelliseren waardoor de sfeer verslechtert en collega's zich niet serieus genomen voelen in hun inbreng.

- Non-verbale omgangsvormen

Let erop, als je niet aan het woord bent, de ander serieus te nemen; het kan zijn dat er collectief een raadslid niet serieus genomen kan worden door geroezemoes of grinniken bij de inbreng. Hierdoor kan een raadslid zich tegen de geldende omgangsvormen keren omdat hij of zij zich toch niet serieus genomen voelt.
